

Javaslat nemzeti érték felvételére a Kapos–hegyháti Natúrpark Tájegységi Értéktárába

I. A javaslattevő adatai

1.	<i>A javaslatot benyújtó (személy/ intézmény/ szervezet/ vállalkozás) neve:</i>
	Szabó Géza

2.	<i>A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:</i>
	Név: Szabó Géza
	Telefonszám: +36/30/405-3057
	E-mail cím: kaladeaa@gmail.com

II. A nemzeti érték adatai

1.	<i>A nemzeti érték megnevezése:</i>
	Wosinsky Mór munkássága

2.	<i>A nemzeti érték rövid bemutatása, egyedi jellemzőinek, történetének leírása (3000-6000 karakter):</i>
	Wosinsky Mór lengyel emigráns orvoscsalád gyermekeként 1854-ben született Tolnán. Kalocsán majd Pécsen tanult, 1877-ben szentelték pappá. Iskolai évei alatt novellákat, kisebb értekezéseket írt, német és francia munkákat fordított. Két évi, a Baranya megyei Gödrén töltött szolgálat után a szomszédos Tolnában fekvő, Apponyi Sándor kegyurasága alá tartozó apari plébániára került káplánnak. Apponyi édesanyjának egy alkalommal feltűnt az új káplán történettudományok iránti érdeklődése, francia nyelvismerete, s felhívta rá a fiatal gróf figyelmét. Így, mikor 1881-ben a lengyeli plébános megbetegedett, a püspöktől Wosinskyt kérték birtokukra helyettesíteni. Az áthelyezés, majd a plébánosi kinevezés, az Apponyi körül kialakuló szellemi légkör meghatározta Wosinsky további életét. Ahogy önéletrajzában írja: „Itt mint önálló lelkésznek e mélyen vallásos s ritka tudományú grófi család körében volt alkalmam irodalmi tevékenységei is kifejtetni.... A régészet és a történelem már tanuló koromban kedves tárgyam volt, de csak elméletileg foglalkoztam ez utóbbi szakkal mert ásatásokra nem volt sem alkalmam, de nagyon gyenge javadalmazásé plébániámból nem is költhettem volna erre. A véletlen terelt a praehistoria gyakorlati kezére. Gróf Apponyi Sándorral egy séta kocsikázást téve nagy kiterjedésű lengyeli erdejében, egy ősi földvárnak nyomait pillantottam meg, s nagy örömmel figyelmeztettem erre a grófot...Nézetem beigazolására engedélyt kértem a gróftól mint a föld tulajdonosától próbaásatás végzésére, s miután néhány napi ásatás végzése után számos érdekes lelettel kétségtelenül beigazolhattam állításomat, a gróf nem csak teljhatalmat engedett e területre, hanem az ásatásokkal felmerült összes költséget is magára vállalta.” A lengyeli sánc évről-évre folyó, jól előkészített feltárása mellett számos véletlenszerűen előkerült lelet is segítette a régész munkáját. Kurdon például 1884-ben a Kaposban fürdőző gyerekek bronzvödröket, úgynevezett cisztákat találtak. Apponyi megvásárolta a nem mindennapi tárgyakat, Wosinsky pedig a helyszín pontos meghatározása után tovább kutatott, s a vödröket rejtő nagy méretű üst mellett még további cisztákat talált. Ezekről a leletekről ma már tudjuk, hogy párhuzamaik a Hallstatt-, etruszk, kultúrák és a balkáni területeken túl egészen a mai Iránig, Dareiosz perszeopoliszi palotájának domborműves ábrázolásig követhetők, a Dunántúl ókori nevét adó pannon népeséghez köthetők a Kr. e. 7. századtól. A tudós pap régészet iránti érdeklődése hamar közismertté vált a megyében, de az ország határain túl is. Így amikor

1885-ben, már a millenniumra is gondolva fölvetődött a monográfia megírásának kérdése, kél embert bízott meg a közgyűlés: a régész Wosinskyt és a történész Kammerer Ernőt. Wosinsky hamar rá kellett döbennie, hogy az ígért segítség, támogatás, helyett csak magára számíthat a nagy vállalkozásban. Kérdőívet küldött szét a megyében, sorra járta a birtokosokat és a plébániákat. A legfontosabb lelőhelyek feltárására közmunkát kért, vagy a birtokos segítségével, esetenként a Nemzeti Múzeum költségére ázott. Mint írja. „most már az egész vármegyének lettem bolygó régésze...” Wosinsky 1894 februárjában a megyeszékhelyre, a szekszárdi plébániára került. Két káplánja segítségével itt fejezte be a kétkötetes monográfiát, mely a mai napig meghatározó a terület régészeti kutatásában. Az ezeréves évfordulóra gondolva mindenhol megnőtt a múlt emlékei iránti érdeklődés, ismét szóba került a kutatómunkák során összegyűlt anyag elhelyezésének kérdése. Wosinsky Apponyival egyeztetve e légkörben hívta fel a megyegyűlés figyelmét, hogy „Fél munkát végez csak a vármegye, történetének megírásával, ha okulva az eddigi mulasztás okozta veszteségen legalább a jövőben nem óvja meg egy vármegyei Museum alapításával emlékeit.” Ők maguk jártak elől jó példával; Wosinsky mintegy 5000 darabból álló régiséggyűjteményét, a gróf lengyeli múzeumát ajánlotta fel a megyei múzeum céljára. Az ingyen kapott telken 1900-ban megkezdődhetett a Wosinsky által megszervezett építkezés. Nem egészen egy év alatt készült el Schickedanz Albert és Herzog Fülöp tervei alapján a múzeumépület, amely lényegében Wosinsky elképzeléseire épült, de értelemszerűen annál sokkal kidolgozottabb, impozánsabb, neoklasszicista formában valósult meg. A szekszárdi az ország kevés kifejezetten múzeum célra emelt épületeinek egyike. A gimnáziumból átköltözést követő évben, 1902. szeptember 1-én nyílt meg a legmodernebb európai muzeológia szempontjai alapján rendezett kiállítás. A megfeszített szakmai munka mellett az Apponyiak családi kapcsolatai, ismeretsége, anyagi támogatása is elősegítette Wosinsky gyors és rendkívül eredményes bekapcsolódását a hazai és nemzetközi tudományos életbe. Az MTA archaeológiai bizottságának 1889, a müncheni antropológiai társulatnak 1890, a római arcadiakadémia 1891 óta volt tagja, az Országos Ethnographiai Társulatban 1889-től a palaeontológiai osztály előadói tisztét töltötte be. Azonban esetenként mindez kevésnek bizonyult. Tízszéri ajánlás után, csak 1902-ben választották be a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjainak sorába, bár Pulszky Ferenc már 1889-ben akadémiai levelező tagságra jelöltette, később báró Nyáry Jenő, Hampel József is ajánlotta. Már a szekszárdi múzeum létrehozása során nyilvánvalóvá vált Wosinsky szakmai rátermettsége, széles látóköre, modern gondolkodása, jó szervezőkészsége és kiváló pénzügyi manőverezése. Nem meglepő tehát, hogy 1901-ben, a Főfelügyelőség századfordulós átszervezésekor Wosinsky Mórt a vallás- és közoktatásügyi miniszter kinevezte a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége szakfelügyelőjének. Ezt a feladatot papi hivatása és a szekszárdi múzeum vezetése mellett egészen korai haláláig, 1907. február 22-ig nagy odaadással és lelkesedéssel végezte.

3. *Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett (500-1000 karakter):*

Wosinsky Mór nemzetközi hírű munkássága jelentős részben a térséghez kötődik, ezen belül is természetesen Lengyel községhez és annak tágabb környékéhez. A tudós pap a Sanci-tetőn végzett feltárásaival, a közel két évtizedes következetes erőfeszítése révén, amelyhez szerencsésen járult hozzá a filoxéra miatti földmunkák során előkerülő régészeti leletek addig nem látott tömege is, az európai őstörténet nemzetközileg ismert és elismert kutatójává vált. A közelgő millennium és a monográfia ügye, a Tolna Vármegye Múzeumának megalapítása, országos szakfelügyelői tevékenysége során igyekezett a kor legmagasabb színvonalán eleget tenni a szakmai, kutatói, közgyűjteményi és közművelődési feladatoknak egyaránt, ami személyét és az általa vezetett múzeumot egyaránt a legkiválóbbak közé emelte a századforduló múzeumügyében. Munkásságának, azok helyszíneinek bemutatása, megismertetése, a Kapos–hegyháti Natúrpark Tájégségi Értéktár-ba történő felvétele nem

	egyszerűen csak életművének elismerése, hanem egyben méltó kiegészítése, a kor lehetőségei közötti folytatása is.

4.	<i>A nemzeti érték fellelhetőségének helye (település megnevezése, ha egy vagy két településhez köthető; földrajzi koordináta):</i>

5.	<i>A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források) (max. 5):</i>
	Wosinsky Mór: Leletek a lengyeli őskori telepről. I-II. Budapest, 1885-1890.
	Wosinsky Mór: Das praehistorische Schanzwerk von Lengyel, seine Erbauer und Bewohner. I-III. Budapest, 1888-1891.
	Wosinsky Mór: Etruskische Bronze-Gefässe in Kurd. Budapest, 1886.
	Wosinsky Mór: Tolnavármegye az őskortól a honfoglalásig. Budapest, I-II., 1896.
	Wosinsky Mór: Az őskor mészbetétes díszítésű agyagművészete. Budapest, 1904.
	Kőhegyi Mihály – Szabó Géza: Wosinsky Mór szakfelügyelői tevékenysége és a századforduló vidéki múzeumai. WMME 19 (1996) 9-48.

A vonal alatti részt a szakértői testület tölti ki!

6.	<i>A nemzeti érték szakterületi kategória szerinti besorolása (a megfelelő kategória vastagon szedésével):</i>		
	agrár- és élelmiszergazdaság	egészség és életmód	épített környezet
	ipari és műszaki megoldások	kulturális örökség	sport
	természeti környezet	turizmus	

Mellékletek

Térkép, archív fénykép(ek) és egyéb illusztráció(k) a javasolt értéktári elem jellege szerint, illetve az elérhetőség függvényében.

Wosinsky Mór

Wosinsky Mór a Kaukázusban gróf Zichy Jenő 1895-ös expedícióján (a hintó előtt áll)